

Təşkilati Davranış

*Mövzu Əsaslı Tələb
(Topical Requirement)*

The Institute of
Internal Auditors

Tərəfindən tərcümə olunmuşdur

The Institute of
Internal Auditors
Azerbaijan

Təşkilati Davranış üzrə Mövzu Əsaslı Tələb

Daxili Auditorlar İnstitutunun ("DAİ") Peşəkar Təcrübələr üzrə Beynəlxalq Çərçivəsi® (International Professional Practices Framework®) Qlobal Daxili Audit Standartları™ (Global Internal Audit Standards™), Mövzu Əsaslı Tələblər və İstifadə üzrə Qlobal Təlimatdan ibarətdir. Mövzu Əsaslı Tələblər məcburi xarakter daşıyır və nəzərdə tutulan tətbiq zamanı əsas və etibarlı mənbə sayılan Standartlarla birlikdə tətbiq edilməlidir.

Mövzu Əsaslı Tələblər müəyyən edilmiş risk sahələrinin auditi üçün minimum baza xəttini müəyyən etməklə daxili auditorlar üçün aydın şəkildə gözləntilər formalaşdırır. Təşkilatın risk profili daxili auditorlardan mövzunun əlavə aspektlərini, o cümlədən yerli tənzimləyici tələbləri və qanunvericiliyi nəzərə almalarını tələb edə bilər.

Mövzu Əsaslı Tələblərə uyğunluq daxili audit xidmətlərinin icra edilməsində ardıcılığını artıracaq və daxili audit xidmətlərinin və nəticələrinin keyfiyyətini və etibarlılığını yaxşılaşdıracaq. Nəticədə, Mövzu Əsaslı Tələblər daxili audit peşəsinin nüfuzunu yüksəldir.

Daxili auditorlar Qlobal Daxili Audit Standartlarına uyğun olaraq Mövzu Əsaslı Tələbləri tətbiq etməlidirlər. Mövzu Əsaslı Tələblərə uyğunluq əminlik təminatı xidmətləri üçün məcburi xarakter daşıyır və məsləhət xidmətləri üçün tövsiyə olunur.

Aşağıdakılardan hər hansı biri müvafiq olduqda Mövzu Əsaslı Tələb tətbiq olunur:

- Daxili audit planında audit tapşırığının əhatə dairəsinə daxil olduqda.
- Audit tapşırığı yerinə yetirilərkən müəyyən edildikdə.
- İlkin daxili audit planında olmayan, lakin sonradan tələb olunan audit tapşırığının əhatə dairəsinə daxil olduqda.

Mövzu Əsaslı Tələbin hər bir müddəasının tətbiq ediləbilən olmasının qiymətləndirildiyini təsdiq edən sübutlar sənədləşdirilməli və saxlanılmalıdır. Hər bir fərdi tələb, hər bir tapşırığa aid olmaya bilər; əgər tələblər istisna edilirsə, bunun əsaslandırılması sənədləşdirilməli və saxlanılmalıdır. Mövzu Əsaslı Tələbə uyğunluq məcburidir və keyfiyyət qiymətləndirmələri zamanı təhlil olunmalıdır. Daha ətraflı məlumat üçün Təşkilati Davranış üzrə Mövzu Əsaslı Tələbin İstifadəçi Təlimatına müraciət edin.

Təşkilati Davranış

Təşkilati davranış işçilərin öz işlərini yerinə yetirərkən etdikləri müşahidə edilə bilən seçimlər və başqaları ilə necə əməkdaşlıq etdikləridir. Bu davranış həm təşkilatın performansına, həm də onun qarşısında qoyulmuş məqsədlərin həyata keçirilməsinə təsir göstərir. Sadə ifadə olunduqda, təşkilati davranış "işləri görmə tərzimizdir" və təşkilati mədəniyyətin bir alt elementi hesab olunur.

Təşkilati məqsədlərin əldə edilməsinə gətirib çıxarmayan və maraqlı tərəflərin gözləntilərinə cavab verməyən təşkilati davranış, təşkilatın niyyətləri yaxşı olsa belə, digər təşkilatlar, müştərilər, işçilər və cəmiyyət üçün arzuolunmaz nəticələrə səbəb ola bilər. Nəzarət mexanizmləri təşkilati davranışla bağlı risklərin digər risklər kimi düzgün idarə olunduğuna əminlik yaratmaq üçün layihələndirilməli, icra edilməli, nəzərdən keçirilməli və qiymətləndirilməlidir.

Bu sahədə daxili audit təcrübələri hələ də inkişaf edir. Bu sənəd təşkilati davranışa ənənəvi risklərə əsaslanan audit yanaşmasını tətbiq etməyi hədəfləyir; bu məqsədlə bütün təşkilatların uyğunsuz təşkilati davranış risklərini idarə etmək üçün tətbiq edə biləcəyi idarəetmə, risk idarəçiliyi və nəzarət mexanizmlərini açıq şəkildə müəyyən edir. Bu tələblərin necə qiymətləndirilməsi ilə bağlı ətraflı məlumat almaq üçün “Təşkilati Davranış üzrə Mövzu Əsaslı Tələbin İstifadəçi Təlimatı”-na müraciət edin.

Təşkilati davranışla bağlı idarəetmə, risk idarəçiliyi və nəzarət mexanizmlərinin qiymətləndirilməsi və yoxlanılması

Bu Mövzu Əsaslı Tələb təşkilati davranışlarla bağlı idarəetmə, risk idarəçiliyi və nəzarət mexanizmlərinin dizaynını və tətbiqini qiymətləndirmək üçün ardıcıl, hərtərəfli yanaşma təmin edir. Tələblər təşkilati davranışın dəyərləndirilməsi üçün minimum baza xəttini təşkil edir.

İdarəetmə

Tələblər:

Daxili auditorlar təşkilati davranışların idarə olunmasının aşağıdakı aspektlərini dəyərləndirməlidirlər:

- A. Yüksək rəhbərlik uyğunsuz təşkilati davranış nəticəsində yaranan arzuolunmaz nəticələrin qarşısını almaq üçün rolları və məsuliyyətləri müəyyən edir və Şura buna nəzarəti həyata keçirir. Arzuolunmaz nəticələrə maraqlar toqquşması və ya qərar qəbuletmə proseslərinin qeyri-müəyyənliyi daxildir.
- B. Rollara və məsuliyyətlərə sahib çıxılmasının, onların başa düşülməsinin və təşkilati məqsədlərlə davamlı olaraq uyğunlaşmasının təmin olunması məqsədilə, yüksək rəhbərlik davranışla bağlı gözləntilərə görə fərdi və kollektiv hesabatlılığı müəyyən edir və qoruyub saxlayır, Şura isə buna nəzarəti həyata keçirir.
- C. Davranışa dair anlayışlarla təşkilati məqsədlər arasındakı uyğunluğun müntəzəm monitorinqi, qiymətləndirilməsi və yoxlanılması, eləcə də hər hansı uyğunsuzluqlara qarşı tədbirlərin görülməsini təmin etmək məqsədilə idarəetmə prosesləri mövcuddur.
- D. Davranış riski üzrə protokolları əhatə edən siyasət və prosedurlar müəyyən edilir və müvafiqliyi və düzgünlüyü baxımından mütəmadi olaraq nəzərdən keçirilir. Bu siyasət və prosedurlar təşkilatın əməliyyat və qərar qəbuletmə proseslərinə effektiv şəkildə ötürülür və inteqrasiya olunur.

Risqlərin İdarə Edilməsi

Tələblər:

Daxili auditorlar təşkilati davranış risklərinin idarə edilməsinin aşağıdakı aspektlərini dəyərləndirməlidirlər:

- A. Təşkilat davranış risklərinin, o cümlədən təşkilati məqsədlərin yerinə yetirilməsi üçün kritik əhəmiyyət kəsb edən davranış xüsusiyyətlərinin idarə edilməsi üçün uyğun olan yanaşmanı müəyyən edib.
- B. Təşkilati davranışların monitorinqi uyğun şəkildə və vaxtında aparılır, nəticələr isə maraqlı tərəflərə müvafiq olaraq çatdırılır.

- C. Davranış gözləntiləri ilə faktiki davranışlar arasındakı fərqlər və bu fərqlər üzrə kök səbəb təhlilləri maraqlı tərəflərə effektiv və ardıcıl şəkildə çatdırılır.
- D. Davranış gözləntiləri ilə cari təcrübələr arasındakı fərqlər maraqlı tərəflərin iştirakı ilə aradan qaldırılır. Məsələlər həllini tapana qədər izlənilir və kifayət qədər tədbirlərin görülməsini təmin etmək üçün effektiv şəkildə ölçülür.

Nəzarət Mexanizmləri Üzrə Proseslər

Tələblər:

Daxili auditorlar təşkilati davranışlara aid nəzarət proseslərinin aşağıdakı aspektlərini dəyərləndirməlidirlər:

- A. Təşkilat daxilində təşkilati məqsədlərin reallaşmasına risk yarada biləcək davranış nümunələrinin müəyyənləşdirilib aradan qaldırılması üçün bir yanaşma hazırlanmışdır. Davranışa yönəldilmiş performans qiymətləndirmələri və əməliyyat riski təhlilləri belə nümunələrə misal olaraq göstərilə bilər.
- B. Təşkilat gözlənilən davranışlarla bağlı aydın və ardıcıl mövqe müəyyən edir və bu gözləntiləri etibarlı və əlçatan kanallar vasitəsilə çatdırır. İşçilərin qavrama səviyyəsini və prosesə dəstəyini qiymətləndirmək, eləcə də zərurət yarandıqda dəyişikliklər etmək üçün onların strukturlaşdırılmış rəyinin alınması mexanizmi tətbiq edilir.
- C. Təşkilati məqsədlərə nail olunmasına zidd olan təşkilati davranışlar haqda məlumat verilməsini təşviq etmək üçün proseslər müəyyən edilmişdir. Müvafiq proseslərə məlumat verənin qorunması və məsələlərin həlli üzrə müvafiq protokollar daxildir.
- D. Maddi və qeyri-maddi formada təsis edilmiş mükafatlar tətbiq edilir, müvafiq qaydada işçilərə bununla bağlı məlumat verilir və təşkilati məqsədlərə, eləcə də tənzimləyici tələblərə uyğunlaşdırılır. Bu qaydalara arzuolunmaz təşkilati davranış üçün nəzərdə tutulmuş cəzalandırıcı tədbirlər və müvafiq nəticələr də daxil edilmişdir.
- E. Məsələlərin idarə edilməsi üçün təşkilati məqsədlərə uyğun gəlməyən davranış nümunələrini müəyyən edib düzəltmək və zərurət yarandıqda məsələləri eskalasiya etməkdən ibarət olan müəyyən bir proses mövcuddur.
- F. Təşkilati davranışla təşkilati məqsədlər arasında uyğunluğu təmin etmək üçün nəzərdə tutulmuş təlim və maarifləndirmə proqramları mütəmadi və effektiv şəkildə həyata keçirilir.
- G. İstedadların cəlb edilməsi və iş başlama prosesləri təşkilatın davranış gözləntiləri ilə uyğunlaşır və davranış səriştələrini özündə birləşdirir.

Daxili Auditorlar İnstitutu haqqında

Daxili Auditorlar İnstitutu ("IIA"), qeyri-kommersiya təşkilatı olaraq dünyanın müxtəlif ölkələrində 265,000-dən artıq üzvünə xidmət göstərən və 200,000 nəfərdən çox şəxsə "Sertifikatlaşdırılmış Daxili Auditor" (Certified Internal Auditor®) sertifikatı təqdim etmiş, daxili auditorların beynəlxalq peşəkar assosiasiyasıdır. Əsası 1941-ci ildə qoyulmuş Daxili Auditorlar İnstitutu ("IIA"), daxili audit sahəsində standartlaşdırma, sertifikatlaşdırma, təlimlərin keçirilməsi, tədqiqatların aparılması və texniki təlimatların hazırlanması ilə bağlı fəaliyyət göstərən lider təşkilat kimi tanınır. Əlavə məlumat almaq üçün www.theiia.org internet sahifəsinə müraciət edə bilərsiniz.

Müəllif hüquqları

© 2025 Daxili Auditorlar İnstitutu ("IIA"). Bütün hüquqlar qorunur. Bu sənədi istənilən formada çoxaltmaq üçün icazənin əldə edilməsi ilə bağlı copyright@theiia.org elektron poçt ünvanı vasitəsilə əlaqə saxlamağınız xahiş olunur.

The Institute of
Internal Auditors

Global Headquarters

The Institute of Internal Auditors
1035 Greenwood Blvd., Suite 401
Lake Mary, FL 32746, USA
Phone: +1-407-937-1111
Fax: +1-407-1101

